

Δρ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Ι. ΦΩΤΟΥ

«ΧΑΜΕΝΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΟ - ΑΛΒΑΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΕΛΑΣΓΟΣ
ΑΘΗΝΑ 2001

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ
ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ

6/2

Το Μαντείο της Δωδώνης αναφέρεται και από τον Όμηρο στην Οδύσσεια (χξ, 327 κ.ε.). Ο Τηλέμαχος, θέλοντας να μάθει για την επιστροφή του Οδυσσέα, συμβουλευτήκε το Μαντείο της Δωδώνης:

«Τον δ'εξ Δωδώνην φάτο βήμεναι, όφρα θεοίο εκ δρυός υψικόμοιο Διός βουλήν επακούσαι».

Γύρω από την Ιερά Δρυ, την κατοικία του Διός, μια σειρά από χάλκινους τρίποδες έφραζε και προστάτευε την ιερότητα του χώρου. Σε κοντινά παραπήγματα, οι «Σελλοί», με τα άπλυτα πόδια τους, πατούσαν πάνω στο έδαφος ούτως ώστε να μπορούν να έλθουν σε στενή επαφή με τις μυστηριώδεις δυνάμεις της γης.

Αυτή η αρχική μορφή λατρείας συνεχίστηκε μέχρι περίπου το 400 π.Χ. Τότε η Ηπειρωτική φυλή των Μολοσσών που ζούσαν στην κυκλική πεδιάδα των Ιωαννίνων, έγιναν κύριοι του αρχαίου Μαντείου. Αυτοί έχτισαν τον πρώτον ταπεινό ναό του Διός και μια λιθόστρωτη αυλή γύρω από αυτόν, η οποία προστάτευε την Ιερά Δρυ αντί των προηγούμενων χάλκινων τριπόδων.

Σχετικά με τον συγγραφέα

Ο Δρ. Βασίλειος Ι. Φώτος γεννήθηκε στην Ήπειρο. Σπούδασε στην περίφημη Ζωσιμαία Σχολή Ιωαννίνων και στην Ιατρική Σχολή Αθηνών απ' όπου αποφοίτησε το 1945. Μετανάστευσε στην Αμερική στις 10 Ιανουαρίου 1947 και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Μίσιγκαν (Ann Arbor). Περί το τέλος του 1948 μετέβη στο Σικάγο όπου εκπαιδεύτηκε από τον διάσημο χειρουργό Δρ. Κάρλ Μάϊερ. Υπηρέτησε σε διάφορα Νοσοκομεία του Σικάγου.

Άσκησε το ιατρικό επάγγελμα στο Σικάγο επί τέσσερις δεκαετίες. Για την ευδόκιμο και φιλανθρωπική άσκηση του Ιατρικού λειτουργήματος, η Αμερικανική Ιατρική Εταιρεία, σε παρατεθέν γεύμα, προσέφερε στον Ιατρό Φώτο αναμνηστική πλάκα εις αναγνώριση του επιστημονικού και κοινωνικού έργου του.

Είναι μέλος της Αμερικανικής Ιατρικής Εταιρείας, της Ιατρικής Εταιρείας Σικάγου και Ιλλινόϊ. Διετέλεσε

3E

Δρ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Ι. ΦΩΤΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ 55990

ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ 10/9/2014

ΤΑΞΗ. ΑΡΙΘΜ.

**«ΧΑΜΕΝΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ
ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΟ-ΑΛΒΑΝΙΚΗ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ»**

* ΣΥΛΛΟΓΗ *

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΠΡΙΩΝΗ
ΔΩΡΕΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΗ
ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ
ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ

Μετάφραση
Λυκειάρχου Παναγιώτη Κ. Πάλλη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΕΛΑΣΓΟΣ
ΑΘΗΝΑ 2001

«ΧΑΜΕΝΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ
ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΟ-ΑΛΒΑΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ»

Ένα Ιστορικό Δοκίμιο
σχετικό
με τις Ελληνο-Αλβανικές Σχέσεις

Copyright 1997

ΟΛΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΔΙΑΤΗΡΟΥΝΤΑΙ

ISBN 960 – 522 – 096 – 2

© Δρ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Ι. ΦΩΤΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΕΛΑΣΓΟΣ, Ιωάννης Χρ. Γιαννάκενας
Αχιλλέως Παράσχου 127, Τ.Κ. 114-75, ΑΘΗΝΑΙ,
Τηλ. 6440-021, τηλεομοιότυπο 6450-097

Ιστοσελίδα (web): <http://www.hellasbooks.gr> και

E-mail: acroceraamo@hellasbooks.gr

Α' ΕΚΔΟΣΗ (Στα Ελληνικά): ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2000

Β' ΕΚΔΟΣΗ (ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ ΚΑΙ
ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ): ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2001

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΦΙΕΡΩΣΗ	7
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	9
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
I) Ο Αλή Πασάς και το όνειρό του για ένα ανεξάρτητο Ελληνο-Αλβανικό Κράτος	19
II) Σχέδια του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη και του Αλή Φαρμάκη για τον σχηματισμό ενός Ελεύθερου Ελληνο-Αλβανικού Κράτους στην Πελοπόννησο	47
III) Η Συμμαχία του 1821 μεταξύ Σουλιωτών και Αλβανών	55
IV) Η Περίοδος μετά τον Αλή Πασά, 1822 – 1830	61
V) Η Επανάσταση του Jenel Γκιολέκα και η θέση της Ελληνικής Κυβέρνησης	75
VI) Η Ελληνική Εμπλοκή στον Πόλεμο της Κριμαίας	89
VII) Ο Γεώργιος Καστριώτης Σκεντέρμπεης και Έλληνες Λόγιοι	93
VIII) Το Συνέδριο του Βερολίνου	99
IX) Η Εποχή μετά το Συνέδριο του Βερολίνου: 1880 – 1900	115
X) Η Περίοδος 1900 – 1920	127
XI) Από το 1920 μέχρι την Έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου	161
XII) Η Ελληνο-Αλβανική Προσέγγιση του 1944....	177
Επίλογος	221
Επιλεκτική Βιβλιογραφία	223

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Αυτό το βιβλίο περί των Ελληνο-Αλβανικών σχέσεων, το αφιερώνω σε δύο εξέχοντες Βορειοηπειρώτες ήρωες, στενούς φίλους μου, τους:

Γεώργιο Τάσσιο, από το Λεσκοβίκι
και τον

Θύμιο Γκίκα, από τη Σωπική,
οι οποίοι θυσιάσαν τη ζωή τους για την απελευ-
θέρωση της Βορείου Ηπείρου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Όποιος προσπαθήσει να συλλέξει το διάσπαρτο υλικό που σχετίζεται με τις Ελληνο-Αλβανικές σχέσεις στους δύο τελευταίους αιώνες θα εκτιμήσει τις δυσκολίες του εγχειρήματος και τις περιορισμένες προσιτές πηγές. Είμαι πολύ υποχρεωμένος σε όλους εκείνους που με βοήθησαν σε όλη αυτήν την δύσκολη εργασία.

Είναι επιτακτικό να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου σε έναν προσφιλή παλαιό φίλο και συμμαθητή μου, τον μακαρίτη Αλέξανδρο Μαμμόπουλο, έναν σοφό Ηπειρώτη, για το πλήθος του υλικού που είχε την ευγένεια να μου παραχωρήσει. Είμαι εξίσου βαθιά υποχρεωμένος στον Καθηγητή Σ. Παπασσάβα και τον Δόκτορα Αλέξανδρο Παπανικολάου, έμπειρους ιστορικούς, για τις συμβουλές τους. Ευχαριστώ επίσης τον Κώστα Στριπέλη από το Τορόντο, τον Κώστα Φασσουλόπουλο από την Αθήνα, Ελλάδα και τον Δημήτρη Α. Φώτο από την Ατλάντα για τα βιβλία και το ιστορικό υλικό με το οποίο με εφοδίασαν. Πολλές ευχαριστίες στην Jill Abbott, εκπαιδευτικό από την Χαϊδελβέργη της Γερμανίας και στην Donna Hαννοοπία για το έργο της ως γραμματέως.

Πολλές ευχαριστίες οφείλονται δικαίως στην αγαπητή μου σύζυγο Μαρία, την Θάλεια Φώτου Murphy και Σύνθια Φώτου Abbot, Esq., του Σικάγου. Τέλος, και περισσότερο από όλους στον γαμπρό μου Δόκτορα Θωμά F. Murphy, ακτινολόγο στο Tripler Military Hospital στην Χονολούλου, έναν ιστορικό που επιμελήθηκε και

συνέταξε το περιεχόμενο και την έκδοση του βιβλίου με ιδιαίτερο ζήλο.

Παρά την πρόθυμη βοήθεια όλων των ανωτέρω, θα ήθελα να ζητήσω την επιείκεια των αναγνωστών στην περίπτωση πιθανών παραλείψεων και σφαλμάτων. Αυτά είναι μόνον δικά μου.

Δρ. Βασίλειος Ι. Φώτος
Χονολούλου, Χαβάη
Χειμώνας 1997

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι Ελληνο-Αλβανικές σχέσεις με έχουν φέρει σε αμηχανία επί δεκαετίες. Και στις δύο χώρες, πολιτικοί παράγοντες έχουν πολύ καλά καταλάβει ότι υπάρχει μια ανάγκη για ομαλές, φιλικές σχέσεις. Και όμως, ενώ οι Έλληνες υπήρξαν πρόθυμοι να απλώσουν το χέρι της φιλίας, οι Αλβανοί παρέμειναν απρόθυμοι και καχύποπτοι για τις Ελληνικές προθέσεις.

Κύριος λόγος γι' αυτήν την ανησυχία τους ήταν μια μεθοριακή περιοχή κάπου 6.000 - 7.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων που ονομάζεται «Βόρειος Ήπειρος» από τους Έλληνες και «Νότιος Αλβανία» από τους Αλβανούς.

Αυτή η εδαφική έκταση παραχωρήθηκε στην Αλβανία για να εξασφαλίσει ένα ανεξάρτητο και βιώσιμο κράτος. Το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας που ενσωμάτωσε αυτήν την περιοχή επικυρώθηκε στις 17 Δεκεμβρίου 1913 από το Συνέδριο των Πρεσβευτών των Μεγάλων Δυνάμεων.

Αυτή η διαίρεση της Ηπείρου εξαγρίωσε τους Έλληνες και από τις δύο πλευρές (του βορρά και του νότου) γιατί αυτοί θεωρούσαν ολόκληρη την Ήπειρο ως τμήμα της Ελλάδος από την αρχαιότητα. Η μετά ταύτα πορεία αυτής της έριδας μεταξύ των δύο γειτονικών λαών συνέχισε να ταλαιπωρεί τις Ελληνο-Αλβανικές σχέσεις μέχρι σήμερα.

Μετά τον επίσημο τερματισμό του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου στις 11 Νοεμβρίου 1918, η Αλβανία

ενεφανίστηκε στην πολιτική αρένα της Ευρώπης με την βοήθεια φίλων. Οι Αλβανοί αντιπρόσωποι στο Συνέδριο της Ειρήνης στο Παρίσι (1919 - 1920), επεδίωξαν την ακύρωση της Συνθήκης του Λονδίνου του 1915 και την ανασύσταση των συνόρων της Αλβανίας με τις διατάξεις του Πρωτοκόλλου της Φλωρεντίας του 1913.

Στις διευθετήσεις που έγιναν κατά την διάρκεια του Συνεδρίου της Ειρήνης στο Παρίσι (η Συνθήκη των Σεβρών υπογράφηκε στις 10 Αυγούστου 1920, καθώς και μερικές άλλες συμφωνίες), η Ελλάδα κέρδισε την αναγνώριση των νόμιμων δικαιωμάτων της να προσαρτήσει τη Βόρειο Ήπειρο. Παρ' όλα αυτά, η πολιτική κατάσταση της Ελλάδας την εμπόδισε να ανακαταλάβει και να ενσωματώσει την Βόρεια Ήπειρο μέσα στο Βασίλειο της Ελλάδας και την άφησε να παραμένει ως τμήμα της Αλβανίας. Κάνοντάς το αυτό, η Ελληνική Κυβέρνηση αναγνώρισε σιωπηρά ότι το μεγαλύτερο ενδιαφέρον της ήταν η σταθερότητα, κυριαρχία και πρόοδος της Αλβανίας. Δυστυχώς, η αλληλουχία των γεγονότων κατέδειξε ότι οι ηγέτες της Αλβανίας δεν ανταποκρίθηκαν στη γενναιοδωρία και μεγαλοψυχία της Ελλάδας, αλλά αντίθετα πήγαν με το μέρος των εχθρών της Ελλάδας.

Η ηγεσία της Αλβανίας, και κατά την περίοδο μεταξύ των δύο παγκοσμίων πολέμων και κατά την περίοδο που ακολούθησε την πτώση του μισητού Αλβανο-Σταλινικού Καθεστώτος, έχει πλήρως επιδείξει αυτήν την έλλειψη αμοιβαιότητας. Ο Fan Noli που χειρίζονταν την Αλβανική πολιτική κατά την περίοδο 1920 - 1924 και έγινε Πρωθυπουργός από τις 16 Ιουνίου 1924 μέχρι τις 24 Δεκεμβρίου 1924, κατάφερε να εγκα-

ταστήσει μια Σοβιετική εμπορική αντιπροσωπεία στα Τιρανα, την πρώτη σε Ευρωπαϊκή χώρα. Αργότερα ο Βασιλιάς Ζώγου πώλησε τη χώρα του στον Μουσολίνι από το 1927 μέχρι τις 7 Απριλίου του 1939, οπότε ο Ιταλικός Στρατός εισέβαλε και κατέκτησε την Αλβανία.

Πρόσφατα, μετά την πτώση του κομμουνισμού επεβλήθη από τους ξένους ως Κυβερνήτης της Αλβανίας ο Σαλί Μπερίσα ένας πρώην κομμουνιστής. Αυτός υιοθέτησε και εξάπλωσε μια φανταστική απειλή της ανεξαρτησίας της Αλβανίας από τους γείτονές της. Μ' αυτήν την πρόφαση ο Μπερίσα έφερε στη χώρα του τους Ιταλούς και Τούρκους να την προστατέψουν από τους ανύπαρκτους εξωτερικούς κινδύνους. Ταυτόχρονα, άρχισε τον διωγμό των Ελλήνων της Αλβανίας.

Καθ' όλο το διάστημα, ο κ. Μπερίσα είχε αγνοήσει τη βοήθεια της Ελλάδος και την συνεισφορά της στην ευημερία της Αλβανίας. Είναι πολύ γνωστό ότι 600.000 με 700.000 Αλβανοί οικονομικοί πρόσφυγες φιλοξενούνται προς το παρόν από τον Ελληνικό λαό, κερδίζουν τα προς το ζην στην Ελλάδα και υποστηρίζουν τις οικογένειές τους στην Αλβανία με Ελληνικά χρήματα.

Να το επαναλάβουμε, ότι η Ελληνική πολιτική Αρχή έχει υποστηρίξει την κυριαρχία και ανεξαρτησία της Αλβανίας επί ζημία της, θυσιάζοντας την Βόρειο Ήπειρο την οποία ο Ελληνικός λαός από παλαιά θεωρούσε ότι είναι ένα συστατικό τμήμα του Ελληνικού Έθνους. Αυτή η Ελληνική θυσία δεν επιδέχεται καμία συζήτηση ή παρερμηνεία.

Για να χύσω φως σ' αυτό το θλιβερό κεφάλαιο στις Ελληνο-Αλβανικές σχέσεις, μιλώ από προσωπική πείρα όταν δηλώνω ότι οι Αλβανικοί ενδοιασμοί και

φόβοι είναι αδικαιολόγητοι, αφού η Ελλάδα δεν είχε ποτέ ειλικρινά την πρόθεση να προσαρτήσει την Βόρειο Ήπειρο.

Οι Έλληνες πολιτικοί εκμεταλλεύτηκαν το θέμα της Βορείου Ηπείρου για εσωτερικούς πολιτικούς σκοπούς για να παίζουν εκλογικά παιχνίδια με τους αντιπάλους τους. Ποτέ δεν είχαν υιοθετήσει το Βορειο-ηπειρωτικό - παρά μόνο λεκτικά για εσωτερική κατανάλωση - ως υπόθεση στην οποία δεν είναι ειλικρινά αφοσιωμένοι.

Αυτό μπόρεσα τελικά να το επιβεβαιώσω κατά την διάρκεια τεσσάρων δεκαετιών επαφών και συνομιλιών με Έλληνες πολιτικούς και άλλα μέλη του πολιτικού κατεστημένου. Αυτές οι επαφές με άφησαν να απόρω για την ειλικρίνεια του ενδιαφέροντός τους για την Βόρειο Ήπειρο. Αυτοί οι πολιτικοί απέφευγαν πάντοτε τις ερωτήσεις μου με ασαφείς δικαιολογίες και απατηλές υποσχέσεις. Αυτό δεν μπορούσε παρά να εγείρει μέσα μου διαφορούμενα αισθήματα ως προς την ειλικρίνειά τους και αναζητούσα ένα ειλικρινές, ανοιχτόμυαλο άτομο για να κόψω αυτόν τον Γόρδιο δεσμό. Όταν βρήκα έναν τέτοιο άνθρωπο, τον ρώτησα:

«Κύριε,

Γνωρίζετε πολύ καλά τον πολύχρονο αγώνα μου στην επιδίωξη της απελευθέρωσης της πατρίδας μου Βορείου Ηπείρου. Σ' όλα αυτά τα χρόνια, με ανησυχούσε μια ενοχλητική σκέψη.

Έχει η Μητέρα Ελλάδα την Βόρειο Ήπειρο ως μια εθνική εδαφική απαίτηση, να την ανακτήσει δηλαδή και να την ενσωματώσει στην Ελλάδα ή μια τέτοια απαίτηση έχει εγκαταλειφθεί απλώς για να

διατηρηθεί ο Ελληνικός πληθυσμός στην Αλβανία να εξασφαλίζει την επιβίωση της χώρας αυτής;».

Η απάντηση ήταν:

«Γιατρέ μου,

Το δεύτερο είναι η περίπτωση. Η Ελλάδα θέλει ο Ελληνικός πληθυσμός της Βορείου Ηπείρου να παραμένει σκλαβωμένος για να υποστηρίζει τη ζωτική ύπαρξη της Αλβανίας».

Συγκλονίστηκα από αυτήν την απεχθή αποκάλυψη. Αυτό συνέβη τον Αύγουστο του 1990, πολύ αργά για μένα να ξυπνήσω στην αλήθεια. Αλλά υπήρξε μια προγενέστερη προειδοποίηση. Ο Ευάγγελος Αβέρωφ - Τοσίτσας, ένας γνώστης (insider) της Ελληνικής πολιτικής καταστάσεως και κάποτε Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας, έστειλε ένα υπόμνημα τον χειμώνα του 1944 στον τότε Αρχηγό του Επιτελείου του Ελληνικού Στρατού το οποίο εσκεμμένα δημοσιεύθηκε το καλοκαίρι του 1978. Μέσα σ' αυτό ο κύριος Αβέρωφ έκανε προσβλητικές παρατηρήσεις σχετικά με την Εθνική Ελληνική μειονότητα της Αλβανίας και κατέληγε: *«Αν οι Μεγάλες Δυνάμεις, μετά το τέλος του πολέμου, μας έδιναν πίσω τη Βόρειο Ηπειρο, εμείς να μην την παίρναμε».*

Τελικά, αυτό επιβεβαιώθηκε όταν ο Κώστας Μητσοτάκης επισκέφθηκε την πρωτεύουσα της Αλβανίας, τα Τίρανα, τον Μάιο του 1992 ως Πρωθυπουργός της Ελλάδας. Στην συνέντευξη τύπου που έδωσε δήλωσε ολοκάθαρα ότι: *«Η Ελλάδα δεν έχει εδαφικές αξιώσεις έναντι της Αλβανίας».*

Εν τούτοις, άσχετα από όλες αυτές τις πολύ γνωστές Ελληνικές διαβεβαιώσεις, οι Αλβανοί επιμένουν να χρησιμοποιούν αυτήν την ανεπίσημη έκφραση ως

πρόφαση στην εκστρατεία τους να διώξουν το Ελληνικό στοιχείο της Αλβανίας.

Σ' αυτό το σημείο, με θλίψη μου, οφείλω να εκφράσω την ταπεινή μου γνώμη. Οι Έλληνες και οι Αλβανοί συνδέονται με κοινά ήθη και έθιμα, κοινές παραδόσεις και πιθανόν, με το ίδιο αίμα. Παρέμειναν μακριά από σοβινιστικά αισθήματα που υποστηρίχθηκαν από πολύ λίγους και από τις δύο χώρες. Σε ότι ακολουθεί, δεν προτίθεμαι να επαναλάβω αυτό το ισχυρό λάθος.

Γράφοντας αυτό το βιβλίο, σκοπός μου είναι να βελτιώσω τις Ελληνο-Αλβανικές σχέσεις. Φέρνοντας στο φως παλιά, ξεχασμένα ιστορικά έγγραφα, ελπίζω να κάνω εκείνους που βρίσκονται στην εξουσία και στις δύο χώρες να κοιτάξουν το παρελθόν για να οικοδομήσουν ένα καλύτερο μέλλον για τους λαούς τους.

Αρκετές σπουδαίες προσπάθειες σε κρίσιμες εποχές μέσα στην ιστορία έγιναν από διαπρεπείς Έλληνες και Αλβανούς για να επιτευχθεί Ελληνο-Αλβανική προσέγγιση. Σήμερα, και οι δύο πλευρές έχουν ξεχάσει αυτά τα κεφάλαια στις Ελληνο-Αλβανικές σχέσεις όταν έγιναν προσπάθειες να επιτευχθεί κατανόηση και συνεργασία.

Ερευνώντας τα ιστορικά αρχεία πάνω σ' αυτό το θέμα από την εποχή του Αλή Πασά του Τεπελενλή (1744 - 1822), βρήκα ότι αυτός ο επιφανής άνδρας ήταν η πρώτη εξέχουσα ιστορική προσωπικότητα που συνέλαβε τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου Ελληνο-Αλβανικού κράτους ελεύθερου από την κυριαρχία των Οθωμανών αρχόντων. Εκτός του Αλή Πασά υπήρξαν και άλλα άτομα που κράτησαν αυτό το όνειρο ζωντανό ακόμα και

μέχρι τα χρόνια μας. Υπήρξαν σοφοί άνδρες και από τις δύο πλευρές, και δεν ήταν λίγοι, οι οποίοι φιλοδόξησαν να δουν τους Έλληνες και τους Αλβανούς ενωμένους.

Οι Τόσκηδες, Αλβανοί του νότου, επαναστάτησαν κατά των Οθωμανών επανειλημμένα κατά την περίοδο 1830 - 1847 ζητώντας την ανεξαρτησία τους. Ζήτησαν την βοήθεια της Ελλάδας σε κάθε περίπτωση - μια βοήθεια η οποία δεν έφθασε λόγω αδυναμίας της Ελλάδας και της ολέθριας οικονομικής της κατάστασης. Η επανάσταση του Jenel Γκιολέκα το 1847 υποστηρίχθηκε από όλον τον πληθυσμό της Νότιας Αλβανίας, ζητώντας απελευθέρωση από τον Τουρκικό ζυγό και ένωση με την Ελλάδα. Στο τέλος του 19^{ου} και στις αρχές του εικοστού αιώνα Αλβανοί πατριώτες όπως ο Abdul Frasherî, ο Mufid Libohona και ο Ismail Kemal Vliora εργάστηκαν σκληρά για μια κατανόηση με την Ελλάδα.

Ένα αξιοσημείωτο ορόσημο στις Ελληνο-Αλβανικές σχέσεις ήταν η πρωτοβουλία που πήραν οι προύχοντες του Κοσσόβου τον Απρίλιο του 1902. Μια αντιπροσωπεία των προυχόντων Γκέκηδων, με την υποστήριξη όλων των Αλβανικών οργανώσεων σε ολόκληρη την Οθωμανική Αυτοκρατορία, προσέγγισε τον Έλληνα Γενικό Πρόξενο στα Σκόπια. Η πρότασή τους ήταν για μια Ελληνο-Αλβανική συνεργασία για την δημιουργία ενός ομόσπονδου Ελληνο-Αλβανικού Κράτους.

Η δημιουργία ενός δυαδικού Ελληνο-Αλβανικού κράτους προτάθηκε επίσης στους Έλληνες από τους Αλβανούς εθνικιστές κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτή η ελάχιστα γνωστή πρόταση, όπως θα δούμε στο κεφάλαιο 12, δέχονταν τη συμπερίληψη της Βορείου Ηπείρου μέσα στα όρια της Ελλάδας.

Από την πλευρά της Ελλάδας, αρχίζοντας από τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας το 1821, και εν συνεχεία στον 20όν αιώνα, οραματιστές όπως ο Δημήτριος Υψηλάντης, ο Καποδίστριας, ο Κωλέττης, ο Χαρίλαος Τρικούπης, ο Γεώργιος Θεοτόκης, ο Λάμπρος Κορομηλάς και ο μεγάλος Ελευθέριος Βενιζέλος επεδίωξαν να πραγματοποιήσουν όλοι με φιλοπονία, αν και χωρίς επιτυχία, το ιδεώδες μιας Ελληνο-Αλβανικής προσέγγισης.

Τέλος, δεν μπορώ να κάνω κάτι καλύτερο από το να παραθέσω τον μεγάλο Αλβανό πατριώτη Αβδούλ Φράσερι ο οποίος συχνά αποκαλούσε τον εαυτόν του Ηπειρώτη. Κατά τις συνομιλίες του στα Γιάννενα με τον Μαυρομάτη, τον αντιπρόσωπο του Έλληνα Πρωθυπουργού Τρικούπη, ο Φράσερι είπε ότι:

«Έλληνες και Αλβανοί, ενωμένοι μαζί, θα ελευθερώσουν τις υπόδουλες χώρες τους και θα φτάσουν στην Κωνσταντινούπολη χωρίς μεγάλη προσπάθεια».

Αυτή ήταν η αλήθεια για το τι θα μπορούσε να έχει επιτύχει στο παρελθόν η Ελληνο-Αλβανική φιλία και συμμαχία. Κατά το ίδιο πνεύμα, μόνο ο χρόνος και η αφοσίωση θα πουν τι μπορεί να επιτευχθεί στο μέλλον.

Δρ. Βασίλειος Ι. Φώτος
Χονολούλου, Χαβάη
Χειμώνας 1997

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Ο Αλή Πασάς και το όνειρό του για ένα Ανεξάρτητο Ελληνο- Αλβανικό Κράτος

Κατά την διάρκεια των μέσων του δεκάτου ογδόου αιώνας, ένας καταπληκτικός Αλβανός εμφανίστηκε στα χρονικά της Ηπείρου, της Αλβανίας και της Ελλάδος. Το όνομά του ήταν Αλής ο Τεπελενλής¹. Γεννήθηκε στο Betsisti² το 1744. Αυτό το μικρό χωριό βρίσκεται βορειοδυτικά του Τεπελενίου, μιας πόλεως περίφημης για την στρατηγική της θέση στη νότια Αλβανία.

Πρόγονος του Αλή ήταν ένας Τούρκος δερβίσης, που από μερικούς ιστορικούς ονομάζονταν Ναζίφ³, από

1. Οι Αλβανοί χρησιμοποιούσαν το όνομα του χωριού στο οποίο γεννήθηκαν ως τελευταίο όνομα.

2. Σύμφωνα με τον Αχμέτ Μουφίντ Λιμποχόβα.

3. Δερβίσης σημαίνει Αλβανικά μοναχός. Μερικοί ιστορικοί πιστεύουν ότι ο Ναζίφ ήταν ο ιδρυτής της οικογένειας του Αλή. Η βιογραφία του Λιμποχόβα γράφτηκε στα Τουρκικά (με τον τίτλο: Αλή Πασάς ο Τεπελενλής (1744 – 1822), δημοσιεύτηκε στο Κάιρο το 1903 και επανεκδόθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1908. Η βιογραφία του Λιμποχόβα μεταφράστηκε στα Ελληνικά από τον Α. Ν. Ιορδάνογλου στα Ιωάννινα το 1993. Ο Μουφίντ Λιμποχόβα ήταν εγγονός του Μαλίκ Πασά, ο οποίος ήταν εγγονός της Σαϊνίτσας, αδελφής του Αλή Πασά. Ο Μαλίκ Πασάς γεννήθηκε το 1809 και ανατράφηκε από τον θείο του Αλή Πασά. Πέθανε το 1893. Ο Μαλίκ Πασάς διηγήθηκε στα μέλη της οικογενείας του τις γοητευ-

άλλους Χουσείν, ο οποίος έφυγε από την πατρίδα του Κιουτάχεια⁴ για να ξεφύγει από κατηγορίες για εγκλήματα⁵.

Ο Ναζίφ, περιπλανώμενος στη Βαλκανική Χερσόνησο, έφθασε στο Τεπελένι και εγκαταστάθηκε στο *Betsisti* όπου ζούσε σε μια καλύβα. Ο Ναζίφ απορρίφθηκε από τους εντοπίους αλλά κατόρθωσε να παντρευτεί μια επιφανή Αλβανίδα, η οποία ήταν ανάπηρη. Αυτή τον ανύψωσε σε μια ευγενική κοινωνική θέση στο Τεπελένι. Από αυτόν τον γάμο γεννήθηκε ένας γιος που ονομάζονταν Χουσείν. Ο πιο σημαντικός εγγονός του Χουσείν, ο Βελής, αφού ανέλαβε ως διοικητής της περιοχής του Τεπελενίου, προστάτευσε τον Χριστιανικό πληθυσμό από τις αρπακτικές Τουρκικές Αρχές, και από τους φοβερούς Ληστές, οι οποίοι λεηλατούσαν την επαρχία του.

Ο Βελής είχε δύο παιδιά από τον δεύτερο γάμο του με μια ευγενή κυρία της Κόνιτσας που ονομάζονταν

τικές ιστορίες του *Αλή Πασά*. Το *Λιμπόχοβο* είναι μια γραφική πόλη ανατολικά του *Αργυροκάστρου*.

4. *Κιουτάχεια*, μια πόλη στη Μικρά Ασία, δυτικά της *Άγκυρας*.

5. *Gregory L. Ars*, *Αλβανία και Ήπειρος στα τέλη του 18^{ου} και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα*. Μόσχα 1963. Το βιβλίο του *Ars* μεταφράστηκε από τα Ρωσικά στα Ελληνικά από την *Αντωνία Διάλλα* το 1980. Ο *G. L. Ars* γράφει ότι ο *Αλή* γεννήθηκε μεταξύ 1740 - 1750, από μια ευγενή οικογένεια η οποία κυβέρνησε τις επαρχίες του Τεπελενίου επί γενεές (σ. 144). Ο *ιατρός Ιωάννης Λαμπρίδης*, ένας *Ηπειρώτης* ιστορικός, πίστευε ότι πρόγονος του *Αλή* ήταν ο *Χουσείν*, ένας *Τούρκος μοναχός* ο οποίος πιθανόν έφθασε στο Τεπελένι περί το 1638 - 1640 (πρβλ. *Ηπειρωτικά Μελετήματα* σ. 125). Αλβανικές πηγές επιβεβαιώνουν ότι ο *Χουσείν* ήταν ο ιδρυτής της οικογένειας του *Αλή*. Το *Μπετσισίτι*, ένα μικρό χωριό δυτικά του Τεπελενίου, είναι γνωστό σήμερα ως *Μπέντσα* (*Bencha*).

Χάμκω⁶. Ο Αλή γεννήθηκε το 1744 και ένα κορίτσι που το έλεγαν Σαϊνίτσα γεννήθηκε το 1748.

Ο Βελής πέθανε το 1753. Άφησε τα δύο του παιδιά στη φροντίδα της μητέρας τους. Η Χάμκω ήταν μια φιλόδοξη γυναίκα η οποία πήρε επάνω της τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις του συζύγου της. Με τη βοήθεια του Χριστιανού εραστή της, που ονομάζονταν Chaus Prifty⁷, κατόρθωσε να κυβερνά την περιοχή του Τεπελενίου με σιδερένια πυγμή.

Η Χάμκω έφθασε να γίνει ένας τύραννος για τους πληθυσμούς της περιοχής. Εισέπραττε βαρείς φόρους και χρησιμοποιούσε αφόρητες εκβιαστικές μεθόδους προκαλώντας την αγανάκτηση και των Τούρκων και των Ελλήνων. Περί το 1762, η Χάμκω και η κόρη της Σαϊνίτσα απήχθηκαν από τους Γαρδικιώτες, μια ισχυρή Μουσουλμανική Αλβανική φυλή της περιοχής του Τεπελενίου. Οι Γαρδικιώτες βοηθήθηκαν από τους Χορμοβίτες, που ήταν Χριστιανική φυλή⁸. Και οι δύο αυτές γυναίκες κατά την αιχμαλωσία τους υποβλήθηκαν σε ανήθικες και ταπεινωτικές πράξεις τις οποίες δεν ξέχασαν ποτέ. Ζήτησαν από τον Αλή να πάρει εκδίκηση από τους απαγωγείς τους, να

6. Η Χάμκω ήταν κόρη του Jenel Μπέη, ενός επιφανούς Αλβανού της Κόνιτσας, μιας πόλεως βορειοδυτικά των Ιωαννίνων κοντά στα Αλβανικά σύνορα.

7. Ο Chaus Prifty, ένας Χριστιανός ιερέας, ήταν αρχηγός των Χορμοβιτών.

8. Χορμοβίτες, μια Χριστιανική Αλβανική φυλή της περιοχής του Τεπελενίου.

πάρουν το «Hack»⁹ τους. Αυτή την εποχή, ο γιος της Χάμκω Αλή, 15 μόνον ετών, οργάνωσε μια ομάδα ληστών¹⁰.

Με τον ισχυρό επαναστατικό του στρατό, ο Αλή τρομοκρατούσε όλη την περιοχή και τις γειτονικές επαρχίες. Ο διοικητής του Μπερατίου, ο Κούρτ Πασάς, ο οποίος είχε επίσης τον τίτλο του Dervendji Πασά, ήταν υπεύθυνος για την ασφάλεια της Αλβανίας, Ηπείρου και Θεσσαλίας¹¹. Ο Κούρτ Πασάς έγραψε μια επιστολή στον Αλή επιπλήττοντάς τον για τις παράνομες και επαίσχυντες δραστηριότητές του.

Σ' αυτήν την επιστολή, ο Κούρτ Πασάς προσπάθησε να τον αποθαρρύνει λέγοντας ότι αυτές οι δραστηριότητες ήταν επονείδιστες και ανάρμοστες για την ευγενική του γενιά. Ο Κούρτ Πασάς ακόμα του έκανε μια εγκάρδια πρόσκληση να τον επισκεφθεί στο Μπεράτι. Ο Αλή δέχτηκε. Έγινε δεκτός με τιμές και φιλόξενα αισθήματα. Ο Κούρτ Πασάς πρόσφερε στον Αλή την κόρη του σε γάμο, αλλά αυτή τον απέρριψε. Ταπεινωμένος και πληγωμένος, ο Αλή άφησε το Μπεράτι πιο μοχθηρός από ποτέ, επεκτείνοντας τη ληστρική του δράση σε όλη την Ήπειρο, την Αλβανία και τη Θεσσαλία.

Ο Κούρτ Πασάς, υπεύθυνος για τη διαφύλαξη της ειρήνης, προσπάθησε να συλλάβει τον παράνομο Αλή. Μια φορά ο Αλή εγκλωβίστηκε από τους άνδρες του Κούρτ σ' ένα χωριό ονόματι Σωπική, 75 χιλιόμετρα δυτι-

9. «Hack», μια Αλβανική λέξη για την εκδίκηση.

10. Ο Ιωάννης Λαμπρίδης γράφει ότι ο Αλής έγινε ο αρχιληστής κατά την ηλικία των 15 ετών το 1758 (Ηπειρωτικά Μελετήματα σ. 18)

11. «Dervendji Πασάς» ήταν ένας Τούρκος υπάλληλος και ο κορυφαίος αξιωματούχος που ήταν υπεύθυνος για την ασφάλεια των δημόσιων δρόμων.

κά των Ιωαννίνων¹². Οι δυνάμεις ασφαλείας πολιορκήσαν την πόλη και ερεύνησαν ψάχνοντας τον Αλή από σπίτι σε σπίτι χωρίς όμως να τον βρουν. Οι χωροφύλακες απόρησαν από την εξαφάνιση του Αλή μπροστά από τα μάτια τους. Ο Mufid Libohona, απόγονος του Αλή και βιογράφος του, αφηγείται την ιστορία της εξαφανίσεώς του¹³. Ο Πρωτοσύγκελος του χωριού Ιωάννης Οικονόμος, είχε αδειάσει εντελώς ένα βαρέλι που χωρούσε 2.000 γαλόνια κρασί και έκρυψε μέσα σ' αυτό τον φυγάδα. Έτσι ο Αλή διέφυγε τη σύλληψη. Μόλις ο Αλή απέκτησε δύναμη ανταπέδωσε γενναιόδωρα κτίζοντας για χάρη της οικογένειας του Οικονόμου τον καθεδρικό ναό της Σωπικής. Ο Ενβέρ Χότζα¹⁴, χρόνια αργότερα, δεν τόλμησε να τον κατεδαφίσει όπως είχε κάνει με άλλες θρησκευτικές οικοδομές στην Αλβανία. Τον μετέτρεψε σε μουσείο.

Μετά τη δραπέτευσή του, ο Αλή έβαλε ως στόχο του την επαρχία των Ζαγοροχωρίων, μια ομάδα σαράντα δύο ευημερούντων χωριών είκοσι χιλιόμετρα βορειοδυτικά των Ιωαννίνων. Ο Αλή ήταν γενναιόδωρος και φιλικός σε μερικά χωριά, αλλά απάνθρωπος σε άλλα. Ανέπτυξε στενές σχέσεις με επιφανείς κατοίκους των Ζαγοροχωρίων που είχαν ισχυρές πολιτικές σχέσεις στα Ιωάννινα και την Κωνσταντινούπολη. Αυτοί οι άνδρες ήταν: ο Αλέ-

12. Σωπική, ένα Ελληνικό χωριό σήμερα στην Αλβανία κοντά στα Ελληνο-Αλβανικά σύνορα στην Επαρχία Πωγωνίου. Ιωάννινα είναι η πρωτεύουσα της Ηπείρου.

13. Αχμέτ Μουφίντ, 1876-1927, ένας Αλβανός πατριώτης, διπλωμάτης, πολιτικός και επαναστάτης. Ήταν απόγονος της αδελφής του Αλή Πασά, Σαϊνίτσας.

14. Κομμουνιστής ηγέτης που κυβέρνησε την Αλβανία από το 1944 μέχρι το 1985.

ξης Νούτσος Καραμερσίνης, Γεώργιος Λαδιάς και Ιωάννης Μαρίνογλου. Ο Μαρίνογλου είχε Τράπεζες στα Ιωάννινα και στην Κωνσταντινούπολη. Αυτοί οι άνθρωποι έπαιζαν ρόλους κλειδιών στην άνοδο του Αλή.

Ο γιατρός Λαμπρίδης μας λέγει ότι ο Αλή, μετά την επιδρομή του στα Ζαγοροχώρια, επέστρεψε με τα λάφυρά του στη βάση του στο Τεπελένι¹⁵. Καθ' οδόν, κοντά στην πόλη Πολίτσανη¹⁶, ήρθε αντιμέτωπος με τις δυνάμεις ασφαλείας του Κούρτ και τις διασκόρπισε.

Ο Αλή ενέτεινε τη ληστρική του δράση και την επέκτεινε στη Θεσσαλία, τρομοκρατώντας Έλληνες και Τούρκους. Εκκλήσεις για προστασία έφθασαν στην Κωνσταντινούπολη. Η κυβέρνηση αποφάσισε να δράσει. Ο Αλή άκουσε τις συμβουλές των συνετών Ζαγοροχωριανών φίλων του να αποφύγει νομική εμπλοκή με την Τουρκική κυβέρνηση και να κρυφτεί. Ο Αλή ενήργησε διαφορετικά.

Παίρνοντας τους 3.000 ατάκτους Αλβανούς του, ο Αλή με πανουργία ενώθηκε με έναν Τουρκικό εκστρατευτικό στρατό για να βοηθήσει στην καταστολή μιας στάσεως στο Δούναβη. Ο Αλή έδειξε γενναιότητα και στρατηγική οξύνοια σ' αυτήν την εκστρατεία. Αναγνωρίστηκε ως «Aslan» από την Τουρκική κυβέρνηση¹⁷. Αμέσως μετά εκλήθη να εξαφανίσει τη ληστεία στη Θεσσαλία. Προαχθείς σε «Derwendji» το 1787 ανακούφισε με επιτυχία τη Θεσσαλία από τον τρόπο των ληστών. Είναι

15. Ιωάννης Λαμπρίδης, *Ηπειρωτικά Μελετήματα*, τ. 2, σελ. 19.

16. Πολίτσανη, μια Χριστιανική έπαλξη, ένα πολιτιστικό και θρησκευτικό κέντρο, ήταν η έδρα Επισκοπής. Ο στρατός του Κούρτ Πασά περιλάμβανε Τσάμηδες επαναστάτες, οι οποίοι κατέκαψαν την βιβλιοθήκη της Πολίτσανης.

17. «Aslan» σημαίνει στα τουρκικά «λιοντάρι».

μια λαϊκή ρήση που λέγει ότι μόνο ένας αρχιληστής ξέρει πώς να απαλλαγεί από τους συντρόφους του ληστές. Το 1787, σε ηλικία σαράντα τριών ετών, διορίστηκε από την Υψηλή Πύλη Πασάς της Θεσσαλίας. Από εκείνη τη στιγμή και έπειτα ονομάζονταν Αλή Πασάς ή Αλής το Λιοντάρι. Ο Αλή Πασάς της Θεσσαλίας, από την πρωτεύουσά του, τα Τρίκαλα, δεν ξέχασε τους ληστρικούς του τρόπους¹⁸. Έστρεψε τις προσπάθειές του στο να αρπάξει το Πασαλίκι των Ιωαννίνων¹⁹ που εποφθαλμιούσε. Έστειλε μέρος των ανθρώπων του στην Ήπειρο να λεηλατήσουν την περιοχή και να δημιουργήσουν φόβο. Ο Ηπειρωτικός κόσμος τρομαγμένος από το νέο κύμα ληστείας και τρόμου, ζήτησε την βοήθεια του Αλή ο οποίος, μόλις έμαθε τα δεινοπαθήματα των Συμπατριωτών του έτρεξε εξοργισμένος στην Ήπειρο να αποκαταστήσει την τάξη και ησυχία των Ηπειρωτών.

Μόλις ο Αλής πάτησε το πόδι του στην Ήπειρο η τρομοκρατία σταμάτησε αμέσως.

Η παρουσία του Αλή τρόμαξε δήθεν τους ληστές που δεν ήταν άλλοι παρά οι μισθωτοί άνδρες του ληστρικού στρατού του.

Ο Αλή Πασάς άδραξε την ευκαιρία. Ευρισκόμενος όχι πολύ μακριά από τα Ιωάννινα, απαίτησε οι αρχές της πόλεως να παραδώσουν σ' αυτόν την εξουσία. Ο Αλή παρουσίασε πλαστά έγγραφα, δηλώνοντας ότι έχει φερμάκι από τον Σουλτάνο που τον διορίζει ως τον νέο Πασά

18. Τρίκαλα, πρωτεύουσα της Θεσσαλίας, μια πόλη 7.000 κατοίκων.

19. Ο Αλή Πασάς ονειρεύονταν από πολύ νέος να γίνει κυβερνήτης (Πασάς) των Ιωαννίνων.

των Ιωαννίνων²⁰. Οι αρχές της πόλεως δεν τον πίστεψαν και αρνήθηκαν. Επακολούθησε μια σύγκρουση με ήττα του Αλή. Τότε, μαζί με τους φίλους του στα Ιωάννινα, επινόησε ένα νέο σχέδιο για να κάμψει την αντίσταση των αντιπάλων του. Παντρεύτηκε μυστικά μια ντόπια γυναίκα που είχε επιρροή και ονομάζονταν Zihalko. Αυτός ο γάμος έσπασε τον πάγο με τους ευγενείς οι οποίοι τον δέχτηκαν ως τον νέο Πασά των Ιωαννίνων²¹. Έτσι αυτός κατέλαβε το Πασαλίκι των Ιωαννίνων. Οι Ζαγορίσιοι φίλοι του, που διέθεταν επιρροή και χρήματα στην Κωνσταντινούπολη, εξασφάλισαν ένα επίσημο φερμάνι από τον Σουλτάνο, που διορίζε τον Αλή ως Πασά των Ιωαννίνων το 1788 σε ηλικία σαράντα τεσσάρων ετών²².

Από τότε και ύστερα ονομάζονταν Αλή Πασάς των Ιωαννίνων. Μέσα σε τρεις δεκαετίες αυτός ο υπερβολικά ταλαντούχος άνθρωπος διεύρυνε την αυτοκρατορική εξουσία του σε όλη τη νότιο Αλβανία, την Ήπειρο, τη Μακεδονία και όλη την Ελλάδα εκτός των Αθηνών και της Εύβοιας (Negheront). Προχώρησε στη συνέχεια στην οργάνωση των κτήσεών του. Ως πρώτο βήμα, πολέμησε τη μάστιγα της ληστείας και δημιούργησε τις συνθήκες για ειρηνική πρόοδο. Εξόντωσε τους αντιπάλους του Χορμοβίτες το 1780 και το 1789, τους Χειμαριώτες το 1797, τους Σουλιώτες το 1803 και τους Γαρδικιώτες το 1812. Αυτές οι φυλές έχαιραν ειδικών προνομίων που

20. «Φερμάνι» θεωρείται μια ιερή διαταγή των Σουλτάνων.

21. Ως «ευγενείς» εδώ εννοούνται οι κυβερνητικές αρχές των Ιωαννίνων.

22. Στην Κωνσταντινούπολη ως άνθρωπος με τη μεγαλύτερη επιρροή ήταν ένας Ζαγορίσιος που ονομάζονταν Γεώργιος Πασχάλογλου, ένας γιατρός που υπηρέτησε πέντε σουλτάνους. *Arg*, σελ. 14.